

ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЛЕКСНОГО МАКРОЕКОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ПІДСИСТЕМИ "ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ"

Розглянуто суть і склад понятійно-термінологічної підсистеми "Інноваційний розвиток промисловості". На основі аналізу підходів різних вчених подано власне визначення змісту понять досліджуваної підсистеми. Розроблено класифікацію підходів до трактування дефініцій понятійно-термінологічної підсистеми "Інноваційний розвиток промисловості".

Ключові слова: понятійно-термінологічна підсистема, розвиток, інновація, інноваційний розвиток, промисловість.

Вступ. На сучасному етапі проблема кардинального покращення параметрів структури та ефективності вітчизняного промислового виробництва потребує активізування інноваційного розвитку промисловості. Водночас таке активізування зумовлює необхідність використання понятійно-термінологічного апарату, адаптованого до сучасних умов. У цьому і полягає актуальність цієї проблеми.

В останні роки розвиток понятійно-термінологічного апарату інноваційного розвитку промисловості розглянуто в багатьох зарубіжних і вітчизняних наукових працях. Різні теоретичні аспекти цієї проблеми висвітлено в наукових працях таких відомих зарубіжних учених, як: І. Ансофф, П. Друкер, Д. Клїланд, М. Портер, Р. Річард, Б. Санто, Й. Шумпетер та інші. Значна кількість досліджень вітчизняних учених (О. Амоша, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Кизим, С. Ілляшенко, І. Лукінов, М. Туган-Барановський та ін.) також стосуються проблем розвитку понятійно-термінологічної підсистеми "Інноваційний розвиток промисловості".

Проте трансформаційні процеси у промисловості, які підвищують рівень невизначеності, зумовлюють необхідність у появі нових понять та уточненні змісту існуючих. Таким чином, метою роботи є дослідження понятійно-термінологічної підсистеми "Інноваційний розвиток промисловості" й уточнення змісту понять, що входять до складу цієї підсистеми.

Виклад основного матеріалу. Підсистема "Інноваційний розвиток промисловості", яка є складовою частиною понятійно-термінологічної системи "Інноваційний розвиток", базується на трьох основних поняттях ("розвиток", "інновація", "інноваційний розвиток"), яким приділено основну увагу в цій роботі.

Інноваційний розвиток як економічна категорія представляє собою комплексне поняття, яке складається з двох категорій, що мають неоднозначне тлумачення. Як інновація, так і поняття розвитку в науці ще не мають єдиного визначення. Саме тому необхідно визначити та уточнити основні поняття та трактування, пов'язані з інноваційним розвитком.

"Розвиток – філософська категорія, яка в найзагальнішій формі показує вектор руху матеріальних систем та перетворення їх у часі і просторі" [5]. Розвиток забезпечується завдяки цілеспрямованій діяльності людей, постійному пошуку і впровадженню нових видів техніки, технологій або випуску продукції та продуктів із кращими споживчими властивостями і нижчою

ресурсовитратністю. В економічній енциклопедії поняття "розвиток економіки" визначається як "закономірний процес кількісно-якісних змін у межах економічної системи, її перехід у нову якість, досконалішу форму" [4].

Йозеф Шумпетер розглядав розвиток як дискретний процес: "Розвиток в нашому розумінні –... є особливе, на практиці й у свідомості явище, яке не трапляється серед явищ, що притаманні кругообігу або тенденції до рівноваги, а діє на них як зовнішня сила. Воно представляє собою зміну траєкторії, за якою здійснюється кругообіг, на відміну від самого кругообігу, представляє собою зсув становища рівноваги на відміну від процесу руху у напрямку рівноваги, однак не будь-яка зміна або зсув, а тільки, по-перше, що виникає стихійно в економіці й, по-друге, дискретне, оскільки всі інші зміни й так зрозумілі й не створюють будь-яких проблем" [20]. Отже, розвиток в економіці – процес покращення економічних показників, який може відбуватися в екстенсивній або в інтенсивній формах.

У питанні визначення сутності інновації доречно було б звернутись до першоджерела, тим більше, що внесок Й. Шумпетера в економічну теорію визнають практично всі вчені. Вперше ввів поняття "інновація" в науку Й. Шумпетер. Минуло досить багато часу, однак й досі не існує єдиного визначення поняття "інновація". Й. Шумпетер стверджував, що інновації – кількісні зміни продукту з урахуванням змін в усій сукупності діючих на нього факторів [20]. При цьому він чітко визначив, у яких випадках спостерігається інновація:

1. Випуск нового продукту або нового продукту нової якості.
2. Впровадження нового, досі невідомого в цій галузі, методу виробництва.
3. Проникнення на новий ринок збуту – відомий чи невідомий.
4. Отримання нових джерел сировини чи напівфабрикатів.
5. Організаційна перебудова [20].

Таке визначення надалі отримало свій розвиток у багатьох наукових працях. Економічна наука зосередилась здебільшого, на перших двох положеннях Й. Шумпетера – створення нового продукту або методу виробництва.

Сучасне розуміння "інновацій" частіше пов'язують зі створенням і впровадженням продуктів та виробничих процесів, які є новими для них, і не тільки. Це також і організаційно-управлінські, освітні, соціальні, інституційні інновації. Класифікацію підходів до визначення поняття інновацій подано на рис. 1. Економічні підходи розглядають інновації як діяльність, процес. Як спосіб ефективнішого використання ресурсів визначає інновації ресурсно-цільовий підхід. Серед економічних підходів можна виділити діяльнісний, процесійний та промисловий підходи.

Згідно з діяльнісним підходом, Л.М. Гохберг наводить таке тлумачення інновацій: кінцевий результат інноваційної діяльності, яку отримано у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, який використовується у практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг [18].

Відповідно до процесійного підходу, О. Лапко інноваціями вважає комплексний процес, котрий включає створення, розробку, доведення до комерційного використання і поширення нового технічного або якогось іншого

рішення (новації), що задовольняє певну потребу [9]. Промисловий підхід ототожнює інновації з промисловим виробництвом. Я. Мужейль інноваціями вважає промислове застосування нових технологій [19].

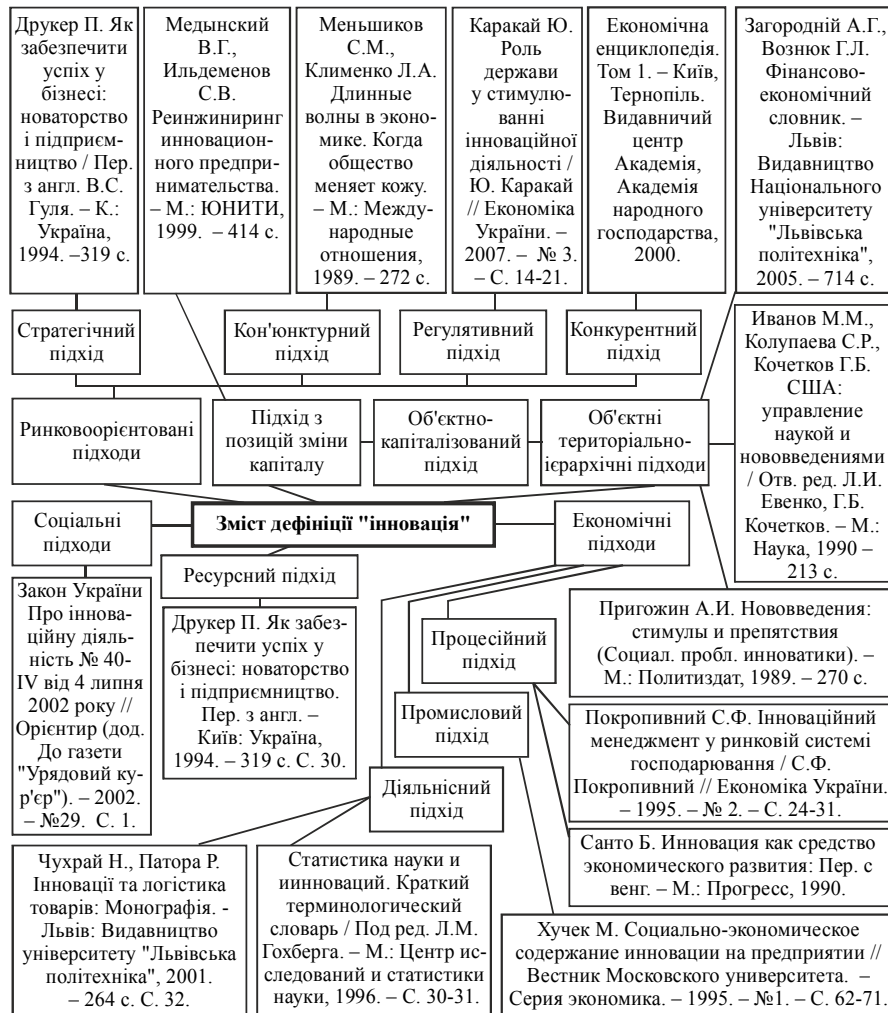

Рис. 1. Класифікація підходів до визначення поняття "інновація"

Серед ринково орієнтованих підходів можна виділити конкурентний, стратегічний, кон'юнктурний, регулятивний. Конкурентний підхід розглядає інновації як засіб досягнення конкурентних переваг національного господарства. Так, перша українська економічна енциклопедія визначає інновації як новий підхід до конструювання, виробництва, збуту товарів, завдяки якому інноватор (автор інновації) та його компанія здобувають переваги над конкурентами [4].

На регулятивній функції інновацій, тобто як причини виникнення нових галузей, базується регулятивний підхід. Відповідно до цього підходу, Ю. Каракай стверджує, що інновації – безпосередня причина виникнення одних виробництв і галузей, відмирання і зникнення інших [9]. На впливі інновацій на економічну кон'юнктуру акцентує увагу кон'юнктурний підхід. А. Клайнкнехт вважає інновацію комплексною причиною змін економічної кон'юнктури [13]. Стратегічний підхід розглядає інновації як засіб аналізу зовнішнього оточення і вироблення адекватного реагування на його зміни. На думку П. Друкера, інновації (або новаторство) – це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни в економіці та суспільстві з метою використання їх у бізнесі чи різних сферах обслуговування [2].

На соціальному значенні інновацій наголошується у соціальних підходах. Українське законодавство визначає інновації як новостворені (застосовані) та (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [6].

Об'єктні територіально-ієрархічні підходи розглядають інновацію як нові досягнення в галузі технологій, управління на різних рівнях національного господарства. Х. Барнет під інновацією розуміє будь-яку ідею, що є новою за своїми якісними ознаками, порівняно з існуючими формами [10]. На оновленні виробничих фондів під час впровадження інновацій акцентує увагу підхід із позицій зміни капіталу. В.Г. Мединський наголошує, що інновації – оновлення основного капіталу (виробничих фондів) або продукції, що виробляється, на основі впровадження досягнень науки, техніки, технологій [12].

Поєднанням об'єктних територіально-ієрархічних підходів і підходу з позицій зміни капіталу є об'єктно-капіталізований підхід, який розглядає інновацію як результат вкладення капіталу в нову техніку, технологію. І. Балабанов стверджує, що інновації – матеріалізований результат, що отриманий від вкладення капіталу в нову техніку або технологію, в нові форми організації виробництва, праці, обслуговування та управління, включаючи нові форми контролю, обліку, методів планування, аналізу та ін. [8].

Інновація – нове досягнення, процес впровадження якого забезпечить інноваційний розвиток національного господарства; нововведення, яке може перебудувати все національне господарство або його окремі галузі; організаційний захід, який передбачає досягнення економічного, науково-технічного, соціального, фінансового, ресурсного, екологічного ефекту та істотно покращує структуру та якість виробництва і соціальної сфери, забезпечує підвищення конкурентоспроможності національного господарства.

Таким чином, інновація у промисловості – нововведення в галузі промисловості, які впроваджуються за суспільного техніко-економічного процесу, метою якого є отримання кінцевого результату інноваційної діяльності у вигляді нових досягнень в галузі технологій чи управління завдяки впровадженню результатів НТП, технологічному оновленню, вдосконаленню управління.

В умовах глобалізаційних викликів інноваційний розвиток економіки стає пріоритетом державної економічної політики. На сьогодні інноваційний

розвиток виступає засобом досягнення і збереження країною конкурентних переваг, рушієм якісних прогресивних змін в економічних відносинах у суспільстві. Тому важливо визначити суть поняття "інноваційний розвиток", врахувавши також нові виклики і завдання, які постають перед ним. На рис. 2 наведено класифікацію підходів щодо тлумачення поняття "інноваційний розвиток".

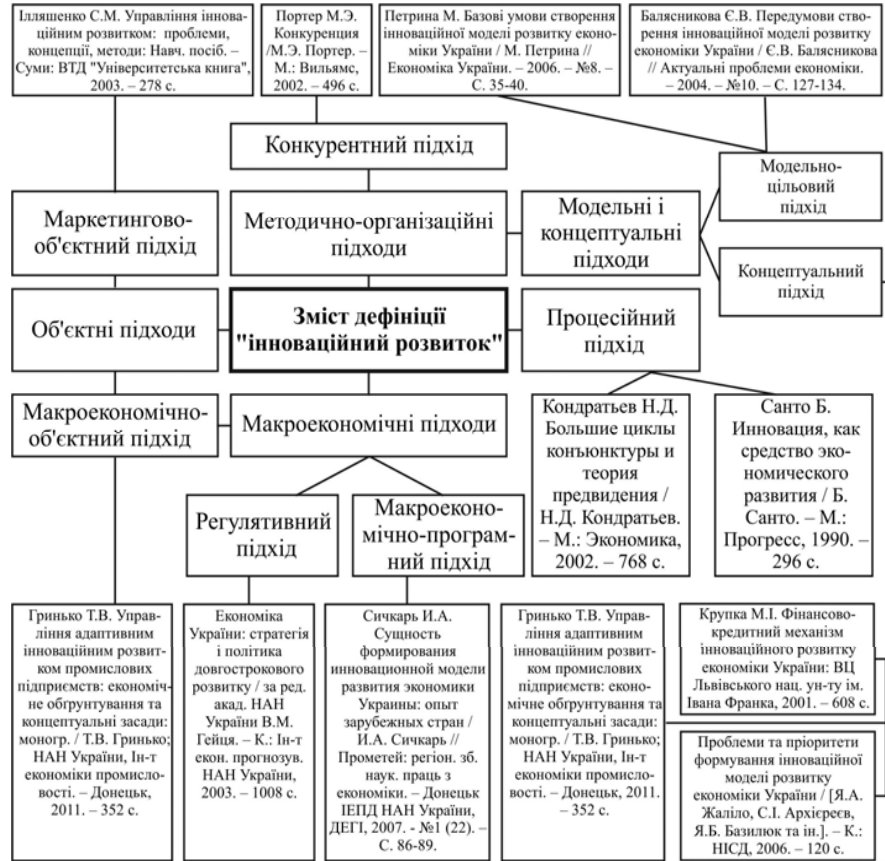

Рис. 2. Класифікація підходів до визначення поняття "інноваційний розвиток"

Конкурентний підхід акцентує увагу на необхідності збереження конкурентних переваг національної економіки завдяки впровадженню інновацій. Так, М. Портер вважає, що інноваційний розвиток – утримання конкурентних переваг на основі постійного вдосконалення, винахід нових, складніших технологій або форм ведення бізнесу [14]. У науковій літературі інноваційний розвиток відображають як об'єкт, процес, модель, концепцію, програму, регулятор національної економіки. На думку Б. Санто, інноваційний розвиток – процес збільшення економічного і науково-технічного потенціалу підприємства на основі інновацій [16].

Балаяснікова Є. наводить таке визначення поняття "інноваційний розвиток": це модель, безпосередньо заснована на отриманні нових наукових результатів та їх технологічному впровадженні у виробництво, що забезпечує приріст ВВП переважно за рахунок виробництва та реалізації наукоємної продукції та послуг [1]. Це визначення розглядає інноваційний розвиток як засіб досягнення цілей економічного розвитку держави.

Жаліло Я.А., Архієреєв С.І., Базилюк Я.Б. інноваційним розвитком називають концепцію, в якій визначено соціально-економічні пріоритети, схеми управління інноваціями та обґрунтовано якісні й кількісні критерії інноваційного розвитку економіки, покладені в основу стратегічної інноваційної політики держави [15]. У цьому тлумаченні й обґрунтовується необхідність стратегічної інноваційної політики держави для інноваційного розвитку національного господарства.

Січкар І. стверджує, що інноваційний розвиток – програма держави у сфері розробки та впровадження інновацій у більшості сфер економіки, регіонах або держави взагалі й потребує часткового державного втручання у розвиток економічних процесів, тісного взаємозв'язку науки, техніки та виробництва, реформування системи оподаткування, створення умов для економії ресурсів тощо [17]. Таке визначення наголошує на визначальній ролі держави в інноваційній сфері, забезпеченні умов для найефективнішого використання ресурсів. Роль регулятора національного господарства надає інноваційному розвитку регулятивний підхід. В. Гесць під інноваційним розвитком розуміє важіль, який принципово змінює економічну організацію суспільства, матеріально-технічну базу виробництва та економіко-господарські функції держави [3].

Маркетингово-об'єктний підхід акцентує увагу на створенні попиту через визначення, передбачення і задоволення потреб споживачів, яке базується на дослідженні та прогнозуванні ринку, законів його функціонування. Відповідно до цього підходу, С.М. Ілляшенко під інноваційним розуміє розвиток, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства в змінних умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії і прийнятої мотивації діяльності, пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту [7].

Отже, можна навести власне визначення цього поняття: інноваційний розвиток промисловості – системний процес, який здійснюється на основі моделей і концепцій, базується на результатах НТП, наслідком якого є стратегічний регулятивний вплив на промисловість, що завершується істотним покращенням структури і якості промислового виробництва.

Стратегічне управління інноваційним розвитком промисловості передбачає обґрунтування стратегічних завдань та механізмів інноваційного розвитку, оцінку можливостей та ресурсів промисловості для їх реалізації, аналіз стану розвитку науково-інноваційної сфери й організаційних структур, обґрунтування факторів, які істотно впливають на результати інноваційної діяльності промислових підприємств.

Висновки. Дослідження різних підходів до тлумачення дефініцій понятійно-термінологічної підсистеми "Інноваційний розвиток промисловості" виявило, що часто ці тлумачення є суперечливими. Тому ми на основі використання комплексного макроекономічного підходу здійснили власне тракту-

вання окремих понять досліджуваної підсистеми, що буде придатне для використання у майбутніх регіональних і макроекономічних дослідженнях.

Література

1. Бялясникова Є.В. Передумови створення інноваційної моделі розвитку економіки України / Є.В. Бялясникова // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2004. – № 10. – С. 127-134.
2. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво / П. Друкер : пер. з англ. В.С. Гуля. – К. : Вид-во "Україна", 1994. – 319 с.
3. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогнозів. НАН України, 2003. – 1008 с.
4. Економічна енциклопедія. – У т3-ох т. – Т. 3 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Вид. центр "Академія", 2002. – 283 с.
5. Живко З.Б. Словник сучасних економічних термінів / З.Б. Живко, М.О. Живко, І.Ю. Живко. – Львів : Вид-во "Країна", 2007. – 304 с.
6. Закон України Про інноваційну діяльність від 4 липня 2002 р., № 40-IV // Орієнтир (дод. до газети "Урядовий кур'єр"). – 2002. – № 29. – С. 1.
7. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : навч. посібн. / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2003. – 278 с.
8. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення : наук. доп. / Ю.М. Бажал, І.В. Одотюк, М.С. Данько, О.О. Лапко, В.П. Александрова та ін. – К. : Ін-т екон. Прогнозування, 2002-80 с.
9. Каракай Ю. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності / Ю. Каракай // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2007. – № 3. – С. 14-21.
10. Кулагин А.С. Немного о термине "инновация" / А.С. Кулагин // Инновации. – 2004. – № 7(74). – С. 56-59.
11. Лапко О.О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / О.О. Лапко. – К. : Вид-во ІЕП НАНУ, 1999. – 254 с. – С. 32.
12. Медынский В.Г. Рейнджиниринг инновационного предпринимательства / В.Г. Медынский, С.В. Ильдеменов. – М. : Изд-во ЮНИТИ, 1999. – 414 с.
13. Меньшиков С.М. Длинные волны в экономике. Когда общество меняет кожу / С.М. Меньшиков, Л.А. Клименко. – М. : Изд-во "Международ. отнош.", 1989. – 272 с.
14. Поттер М.Э. Конкуренция / М.Э. Поттер. – М. : Изд-во "Вильямс", 2002. – 496 с.
15. Проблеми та пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / Я.А. Жаліло, С.І. Архієреєв, Я.Б. Базилук та ін. – К. : Вид-во НІСД, 2006. – 120 с.
16. Санто Б. Инновация, как средство экономического развития / Б. Санто. – М. : Изд-во "Прогресс", 1990. – 296 с.
17. Сичкарь І.А. Сущность формирования инновационной модели развития экономики Украины: опыт зарубежных стран / І.А. Сичкарь // Прометей : регіон. зб. наук. праць з економіки. – Донецьк : Вид-во ІЕПД НАН України, ДЕГГ, 2007. – № 1 (22). – С. 86-89.
18. Статистика науки и инноваций : краткий терминолог. словарь / под ред. Л.М. Гохберга. – М. : Центр исследований и статистики науки, 1996. – 194 с.
19. Хучек М. Социально-экономическое содержание инновации на предприятии / М. Хучек // Вестник Московского университета. – Сер.: Экономика. – 1995. – № 1. – С. 62-71.
20. Шумпетер И. Теория экономического развития / И. Шумпетер. – М. : Изд-во "Прогресс", 1982. – С. 236-239.

Колодийчук А.В. Применение комплексного макроэкономического подхода к исследованию понятийно-терминологической подсистемы "Инновационное развитие промышленности"

Рассмотрены суть и состав понятийно-терминологической подсистемы "Инновационное развитие промышленности". На основе анализа подходов разных ученых подано собственное определение содержания понятий исследуемой подсистемы. Разработана классификация подходов к трактовке дефиниций понятийно-терминологической подсистемы "Инновационное развитие промышленности".

Ключевые слова: понятийно-терминологическая подсистема, развитие, инновация, инновационное развитие, промышленность.

Kolodiychuk A.V. Application of the complex macroeconomic approach to the investigation of conceptual and terminological subsystem "Innovative development of industry"

In the article essence and composition concept-terminological subsystems "Innovative development of industry" are considered. Own determination of maintenance of concepts of the investigated subsystem is given on the basis of analysis of approaches of different scientists. Classification of approaches to interpretation of definitions of concept-terminological subsystem "Innovative development of industry" is developed.

Keywords: concept-terminological subsystem, development, innovation, innovative development, industry.

УДК 331.101.262:37.09(477) *Здобувач М.О. Корчун¹ – ЛНУ ім. Івана Франка*

ВПЛИВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ РОБОЧОЮ СИЛОЮ

Нинішній стан освіти, її зміст і структура, організаційно-економічні та управлінські механізми не повною мірою відповідають потребам суспільства, розвитку країни. Існує необхідність пошуку шляхів пристосування освітньої галузі до потреб економіки.

Ключові слова: робоча сила, освіта, фінансування освіти, загальноосвітні навчальні заклади, державна служба зайнятості, профорієнтаційна робота, соціальні партнери, роботодавці, попит і пропозиція робочої сили, професійно-технічні навчальні заклади, робітники, майстер, вищі навчальні заклади, студенти, педагогічні працівники, працевлаштування, фахівці вищої кваліфікації.

Постановка проблеми. У Посланні Президента України "Не люди для реформ, а реформи для людей" йдеться про те, що наш головний спільний пріоритет – об'єднане суспільство, єдиний гуманітарний простір, прорив до кола найбільш успішних народів світу. Нас об'єднує спільна справа – модернізація нашої країни. Це передбачає випереджаючі темпи зростання виробництва, пов'язаних зі створенням нових поколінь літаків, ракетносіїв, комп'ютерної індустрії, суднобудування, супутникових технологій тощо. Водночас, розвиток зазначених галузей дасть імпульс до технологічного оновлення інших сфер економіки: приладобудування, електроніки, електромеханіки, металургії. Значну увагу приділятимуть створенню перспективних інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, засобів інформатики. Розвиток повинен отримати весь комплекс галузей, пов'язаних зі створенням в Україні сучасної матеріально-технічної бази, забезпеченням сільськогосподарського виробництва, включаючи сільськогосподарське машинобудування, розвиток харчової та легкої промисловості. Це, водночас, потребує розгляду основних тенденцій до забезпечення вітчизняної економіки робочою силою певного професійного рівня, розширеного відтворення трудового потенціалу молоді. Відповідно, другий пріоритет – розвиток конкурентних переваг вітчизняної освіти та науки – залежить від видатків на освіту, підвищення заробітної плати наукових і педагогічних кадрів, вирішення проблеми з виплатою заробітної плати і стипендій в освітній сфері, а також погіршення кваліфіка-

¹ Наук. керівник: доц. М.І. Терехух, канд. екон. наук